

Sygn. akt IX Ca 718/18

POSTANOWIENIE

Dnia 21 grudnia 2018 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie IX Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodnicząca:	SSO Bożena Charukiewicz (spr.),
Sędziowie:	SO Dorota Ciejek, SO Krystyna Skiepmo,
Protokolant:	st. sekr. sądowy Agnieszka Najdrowska,

po rozpoznaniu w dniu 13 grudnia 2018 r. w Olsztynie

na rozprawie

sprawy z wniosku M. W.

z udziałem M. B., A. B., I. S. i J. S.

o dział spadku,

na skutek apelacji uczestniczki J. S. od postanowienia Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 1 lutego 2018 r., sygn. akt X Ns 127/17,

p o s t a n a w i a:

I. odrzucić apelację co do punktu IV zaskarżonego postanowienia;

II. zmienić zaskarżone postanowienie w punkcie III w ten sposób, że zasądzone tam od uczestniczki J. S. na rzecz wnioskodawczyni M. W. i uczestników postępowania M. B. i I. S. kwoty po 16.000 zł obniżyć do kwot po 15.386,66 zł (piętnaście tysięcy trzysta osiemdziesiąt sześć złotych sześćdziesiąt sześć groszy), płatnych na wskazanych tam warunkach;

III. oddalić apelację w pozostałej części;

IV. stwierdzić, że wnioskodawczyni i uczestnicy ponoszą koszty postępowania apelacyjnego każdy w zakresie związanym ze swoim udziałem w sprawie.

Dorota Ciejek Bożena Charukiewicz Krystyna Skiepmo

Sygn. akt IX Ca 718/18

UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni M. W. wniosła o stwierdzenie, że spadek po E. B. zmarłym 7 listopada 2016 r. nabyły z ustawy dzieci zmarłego: M. W., I. S., M. B., J. S. oraz A. B., wszyscy w częściach równych po 1/5. Domagała się także ustalenia, że w skład masy spadkowej na dzień śmierci spadkodawcy weszły: własność nieruchomości lokalowej położonej w O. przy ul (...) o nr KW (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Olsztynie, środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym spadkodawcy i kwota 6.000 zł z umowy ubezpieczenia na życie spadkodawcy oraz dokonanie działu spadku poprzez: przyznanie własności nieruchomości zamieszkującym w lokalu uczestnikom postępowania J. S. i A. B. w częściach równych po 1/2, orzeczenie, że uczestnicy postępowania J. S. i A. B. w sposób solidarny zobowiązani zostaną do spłaty na rzecz pozostałych uczestników postępowania kwot po 36.000 zł i zobowiązanie uczestniczki J. S., która jako jedyna weszła w posiadanie środków pieniężnych i je zatrzymała do spłaty udziałów w wysokości po 1/5 przyjętych przez nią środków na rzecz każdego z pozostałych uczestników postępowania. Nadto wnioskodawczyni wniosła o orzeczenie realizacji spłat z nieruchomości lokalowej od J. S. i A. B. w sposób solidarny na rzecz pozostałych uczestników w 4 równych ratach rocznych po 9.000 zł.

W uzasadnieniu wskazała, że w skład masy spadkowej weszły prawo własności nieruchomości lokalowej położonej w O. przy ul (...) o wartości 180.000 zł, środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym prowadzonym przez (...) i kwota 6.000 zł z umowy ubezpieczenia na życie spadkodawcy.

Uczestnicy postępowania M. B. i I. S. poparli wniosek wnioskodawczyni.

Uczestniczka postępowania J. S. w odpowiedzi na wniosek wniosła o przyznanie lokalu mieszkalnego o wartości 148.151 zł na współwłasność jej oraz uczestnika postępowania A. B. po 1/2 części, z obowiązkiem spłaty solidarnie na rzecz pozostałych spadkobierców w 6 równych ratach rocznych. Wniosła o rozliczenie długów spadkowych w wysokości 5.066,10 zł tytułem kosztów poniesionych w związku z pogrzebem poprzez zasądzenie od spadkobierców M. W., I. S., M. B. kwoty po 1.013,22 zł, a następnie odliczenie tych kwot od należnej spadkobiercom spłaty. Ponadto uczestniczka domagała się rozliczenia w niniejszym postępowaniu kwoty 3.711,09 zł tytułem opłat czynszowych i podatku od nieruchomości. Jednocześnie wniosła o zmiarkowanie spłat na rzecz uczestników postępowania na podstawie art. 5 k.c. oraz zasądzenia od wnioskodawczyni na rzecz uczestniczki postępowania kosztów postępowania nieprocesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazała, że wartość lokalu została wyceniona na kwotę 148.151 zł. Kwota wskazana przez wnioskodawczynię została jej zdaniem zawyżona. Jednocześnie podniosła, że kwota 6.500 zł pochodząca z umowy ubezpieczenia na życie zawarta przez spadkodawcę z (...) S.A. nie stanowiła masy spadkowej. W zakresie środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku bankowym, tj. około 6.000 zł, wyjaśniła, że zgodnie z ustaleniami wszystkich spadkobierców została przeznaczona na remont pokoju spadkodawcy, zakupiono nowe drzwi, pomalowano ściany, zakupiono tapety, materiały budowlane oraz niezbędne meble. Jak wynika z załączonych faktur łączny koszt remontu wyniósł kwotę 5.462,10 zł. Natomiast decyzja o remoncie była wspólna. Uczestniczka postępowania również zapłaciła za wykonany remont w zakresie malowania ścian i kładzenia tapety kwotę 700 zł.

Uczestniczka wniosła o rozliczenie długów spadkowych, na które składają się koszty pogrzebu w wysokości 5.066,70 zł. Uczestniczka postępowania otrzymała z ZUS zasiłek pogrzebowy w wysokości 4.000 zł, który został przeznaczony na ceremonię pogrzebową. Jednak kwota ta nie pokryła kosztów ceremonii pogrzebowej. Łączny koszt pogrzebu wyniósł kwotę 9.066,70 zł.

Uczestniczka domagała się również rozłożenia zasądzonej na rzecz pozostałych spadkobierców kwoty na raty z uwagi na ciężką sytuację finansową jej oraz brata A. B.. w 6 równych ratach rocznych, Uczestnik postępowania A. B. poparł stanowisko uczestniczki postępowania J. S. (k.67).

Postanowieniem z dnia 13 lipca 2017r. Sąd Rejonowy stwierdził, że spadek po E. B. nabyły jego dzieci po 1/5 części każde z nich.

Postanowieniem z dnia 1 lutego 2018 r. Sąd Rejonowy w Olsztynie ustalił że w skład spadku po E. B., zmarłym w dniu 7 listopada 2016 r. w O. wchodzi własność nieruchomości lokalowej położonej w O. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Olsztynie prowadzi księgę wieczystą o nr KW (...) o wartości 148.000 złotych oraz kwota 6.000 zł zgromadzona na rachunku bankowym E. B. w banku (...) S.A. Dokonał podziału majątku spadkowego w ten sposób, że nieruchomość lokalową położoną w O. przy ul. (...) przyznał na współwłasność spadkobiercom J. S. i A. B. po 1/2 części, zaś środki finansowe zgromadzone na rachunku bankowym w banku (...) w kwocie 6.000 zł przyznał J. S.. Zasadził od J. S. na rzecz wnioskodawczyni M. W. oraz uczestników M. B. i I. S. kwoty po 16.000 złotych tytułem spłaty, rozkładając je na 4 równe roczne raty. Zasadził od A. B. na rzecz wnioskodawczyni M. W. oraz uczestników M. B. i I. S. kwoty po 14.800 złotych tytułem spłaty; rozkładając je na 4 równe roczne raty. Orzekł, że koszty postępowania strony ponoszą we własnym zakresie.

Sąd Rejonowy ustalił, że spadkodawca E. B. zmarł 7 listopada 2016 r., w chwili śmierci był wdowcem. Spadkodawca w chwili śmierci zamieszkiwał wspólnie z uczestniczką J. S. oraz jej rodziną i A. B. w lokalu mieszkalnym położonym w O. przy ul. (...).

Sąd Rejonowy w Olsztynie postanowieniem z dnia 13 lipca 2017 r. w sprawie sygn. akt X Ns 127/17 postanowił, że spadek po E. B., ostatnio stale zamieszkałym w O., na podstawie ustawy z dobrodziejstwem inwentarza nabyły dzieci: M. W., M. B., A. B., I. S., J. S. po 1/5 części każdy.

W skład spadku po spadkodawcy wchodzi prawo własności lokalu mieszkalnego nr 20a m.11 położonego w budynku wielomieszkalnym przy ul. (...) w O. o powierzchni 46 m², dla którego w Sądzie Rejonowym w Olsztynie prowadzona jest księga wieczysta nr (...) o wartości 148.000 zł. Z własnością tego lokalu łączy się udział wynoszący 29/1000 części w działce gruntu oznaczonej numerem ewidencyjnym (...) o obszarze 0,0397 ha, położonej w obrębie miasta O. przy ul. (...), opisanej w księdze wieczystej Nr (...).

Środki na wykup przedmiotowego lokalu położonego w O. przy ul. (...) pochodziły z oszczędności spadkodawcy E. B..

Po śmierci spadkodawcy w nieruchomości lokalowej pozostała uczestniczka postępowania J. S. wraz z dwiema córkami oraz uczestnik postępowania A. B.. W przedmiotowym lokalu po śmierci spadkodawcy, spadkobiercy zdecydowali, że dokonają remontu pomieszczenia, które będzie przeznaczone na pokój gościnny dla spadkobierców, którzy będą odwiedzali rodzinną nieruchomość. W celu poprawy komfortu mieszkania uczestniczka J. S. przeprowadziła remont wymienionego pokoju, m.in. została położona nowa podłoga, zamontowano nowe drzwi, odmalowano ściany, położono tapetę, zamontowano nowe listwy podłogowe, zakupiono kanapę, stolik, komodę oraz dywan, wymieniono również drzwi wejściowe do mieszkania. Remontu dokonano w ramach środków zgromadzonych na koncie przez spadkodawcę. Uczestniczka postępowania J. S. remont konsultowała z pozostałymi spadkobiercami, w szczególności zakupione meble do pokoju za pomocą komunikatorów pokazywała wnioskodawczyni M. W. oraz uczestniczce I. S..

Obecnie uczestniczka J. S. mieszka w lokalu mieszkalnym przy ul. (...) w O. wraz z dwiema córkami oraz bratem A. B.. Otrzymuje dochód miesięczny w kwocie około 1.800 oraz alimenty na córki. Natomiast uczestnik postępowania A. B. z wykonywanej pracy otrzymuje miesięczny dochód. A. B. jest osobą niepełnosprawną w stopniu umiarkowanym.

Składnik majątku wspólnego, a zarazem masa spadkowa po E. B. znajduje się w wyłącznym posiadaniu uczestniczki postępowania J. S. oraz uczestnika A. B.. Uczestniczka J. S., po śmierci spadkodawcy ponosiła koszty związane z utrzymaniem lokalu mieszkalnego przy ul. (...).

Spadkodawca E. B. na dzień śmierci posiadał ważne indywidualne grupowe ubezpieczenie na życie. Decyzją z dnia 8 listopada 2016 r. przyznano kwotę 6.500 zł tytułem śmierci spadkodawcy.

Spadkodawca na prowadzonym przez siebie koncie znajdującym się w Banku (...) zgromadził kwotę 6.000 zł wchodzącą w skład masy spadkowej.

Sąd Rejonowy wskazał, że mieszkanie położone w O. przy ulicy (...) zostało przyznane uczestniczce z obowiązkiem spłaty pozostałych spadkobierców. Taki sposób zniesienia współwłasności objęty był zgodnym wnioskiem uczestników postępowania. Zgodnie z wyliczonym udziałem wartość spłaty na rzecz wnioskodawczyni M. W. oraz pozostałych uczestników M. B. i I. S. wynosiła po 16.000 zł. Sąd przyznał środki zgromadzone na rachunku bankowym w banku (...) w kwocie 6.000 zł uczestniczce postępowania J. S., które zostały rozliczone przy ustaleniu wysokości spłaty. Sąd Rejonowy nie uwzględnił wniosku uczestniczki postępowania J. S. o rozliczenie opłat eksploatacyjnych ponoszonych przez nią na lokal wspólny stron, gdyż uczestniczka zajmuje ten lokal, a zatem korzysta w tym zakresie ze wszelkich udogodnień. Podobnie należało postąpić z kosztami remontu poniesionymi przez tę uczestniczkę. Zostały one poniesione celem umożliwienia uczestniczce zamieszkania w pokoju zajmowanym wcześniej przez spadkodawcę, a zatem wydatki te były poniesione wyłącznie w interesie uczestniczki postępowania. Na uwzględnienie nie zasługiwał także wniosek uczestniczki J. S. o rozliczenie kosztów pogrzebu, które poniosła ponad kwotę zasiłku pogrzebowego z ZUS. Uczestniczka otrzymała z tytułu ubezpieczenia na życie spadkodawcy kwotę 6.500 zł. Celem takiego ubezpieczenia jest między innymi pokrycie kosztów pogrzebu. Żądanie w takiej sytuacji zwrotu tych kosztów od pozostałych spadkobierców jest niezgodne z zasadami współżycia społecznego. W ocenie Sądu Rejonowego nie było podstaw do zastosowania w niniejszej sprawie art. 5 k.c. w odniesieniu do żądań pozostałych spadkobierców o spłatę. Nic nie wskazuje na to by uczestnicy postępowania, od których zasądzono spłatę byli osobami ubogimi lub by ich sytuacja rodzinna, osobista lub majątkowa uzasadniała obniżenie wysokości spłat. Z ustalonego stanu faktycznego wynika, że wartość spadku (nieruchomości mieszkaniowej) i środków zgromadzonych na koncie w kwocie 6.000 zł wynosi 154.000 zł, to przy bezspornych udziałach w spadku po 1/5 (wynikających ze stwierdzenia nabycia spadku po spadkodawcy), każdy z uczestników winno uzyskać tytułem spłaty kwotę 30.800 zł (154.000/ 5). Uczestniczka J. S. miała upoważnienie do rachunku bankowego spadkodawcy i rozdisponowała zgromadzoną tam kwotę 6.000 złotych (taką kwotę strony zgodnie wskazały jako majątek spadkowy po uwzględnieniu środków należnych uczestniczce na podstawie przepisów o ubezpieczeniach społecznych). Dlatego kwota ta została przyznana tej uczestniczce i o tą kwotę należało zwiększyć udział majątku od którego należało obliczyć spłaty na rzecz pozostałych spadkobierców. Zdaniem Sądu spłatę udziałów od uczestniczki J. S. należało rozłożyć na 4 raty w kwotach po 4.000 zł rocznie na rzecz M. W., M. B. i I. S., tj. łącznie po 16.000 zł. w okresie czteroletnim (4 x 4.000 = 16.000 x 3 = 48.000). Podobnie Sąd Rejonowy rozłożył na 4 raty spłatę należną od uczestnika A. B., łącznie 14.800 zł w okresie czteroletnim (po 3.700 zł). O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c.

Powyższe postanowienie w części, tj. co do punktów Ib, IIb, III i IV zaskarżyła uczestniczka postępowania J. S.. W apelacji zarzuciła:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 5 k.c. poprzez jego niezastosowanie i uznanie, że nie zaszły okoliczności, które uzasadniałyby miarkowanie spłaty, podczas gdy jak wynika z zeznań świadków nieruchomości została wykupiona przez spadkodawcę dla uczestniczki postępowania J. S. oraz uczestnika A. B.- zeznania świadka A. S. (cyt.) „Przed śmiercią dziadka były takie ustalenia, że mieszkanie przepisane miało być na moją mamę i A. B., a po śmierci dziadka to inaczej się potoczyło. Ze strony mojej ciotki I. były rozmowy telefoniczne jak się dziadek czuje i czy dziadek wykupił już mieszkanie żeby dla mojej mamy i wujka było lepiej” (protokół z rozprawy z dnia 18.01.2018r.) oraz E. S. (cyt.) „Miało ono wynieść gdzieś około 30 tys więc była rozmowa, że 10 tys zł daje mama. 10 tys zł daje wujek i 10 tys zł dziadek ale dziadek miał lokatę i miał ją zlikwidować i wykupić. Wyszło tak, że dziadek wykupił mieszkanie w całości sam. Nie wiem kiedy wykupił mieszkanie ale na drugi dzień po wykupie dostał akt notarialny, który dał mamie, że to dla niej. Była rozmowa też taka, że ma być wykupione mieszkanie dla mamy i Wujka aby było im lepiej” (protokół z rozprawy z dnia 18.01.2018r.), co w konsekwencji powinno prowadzić do wniosku, że rozliczenie pomiędzy spadkobierców całej wartości mieszkania, a nie wartości jego wykupu stanowi naruszenie zasad współżycia społecznego tj. zasady sprawiedliwości społecznej oraz uczciwości w sytuacji gdy spadkodawca docelowo wykupił przedmiotową nieruchomość dla uczestniczki postępowania J. S., która zamieszkiwała wspólnie z dziećmi w przedmiotowej nieruchomości oraz opiekowała się spadkodawcą;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 5 k.c. poprzez jego niezastosowanie i uznanie, że w niniejszej sprawie nie zachodzi sytuacja uzasadniająca miarkowanie spłaty na rzecz pozostałych spadkobierców, podczas gdy jak

wynika z materiału dowodowego znajdującego się w aktach sprawy spadkodawca trzy miesiące przed śmiercią wykupił przedmiotową nieruchomość w której zamieszkiwali wyłącznie uczestniczka postępowania J. S. oraz uczestnik A. B., a fakt wykupienia nieruchomości był podyktowany dobrem w.w. uczestników, nadto uczestniczka postępowania J. S. w sytuacji nie wykupienia nieruchomości przez spadkodawcę weszłaby w stosunek najmu lokalu mieszkalnego, co w konsekwencji spowodowałoby, że w skład masy spadkowej po zmarłym weszłaby jedynie kwota zgromadzona na lokacie tj. kwota za którą została wykupiona nieruchomość 37 037,75 zł., a nie 148,000 zł. (wartość nieruchomości) - która podlegałaby podziałowi w sprawie o dział spadku;

3. naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 207 k.c. poprzez jego niezastosowanie i w konsekwencji nie rozliczenie wydatków i ciężarów związanych z nieruchomością wspólną, poniesionych wyłącznie przez uczestniczkę postępowania ad.l, podczas gdy zgodnie z brzmieniem przepisu współwłaściciele ponoszą wydatki i ciężary związane z rzeczą wspólną, pokryte chociażby przez jednego ze współwłaścicieli, a zatem współwłaścicielowi, który je poniósł służy roszczenie o zapłatę (o refundację) w stosunku do pozostałych;

4. naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 207 k.c. poprzez jego niezastosowanie i błędne uznanie, że jedynie uczestniczka postępowania była zobowiązana do uiszczania opłat związanych z przedmiotową nieruchomością w związku z faktem, że korzystała ze wszystkich udogodnień, podczas gdy obowiązkiem zwrotu wydatków objęte są bowiem wydatki konieczne, jak i użyteczne, w związku z czym opłaty takie jak czynsz oraz fundusz remontowy powinni ponosić wszyscy współwłaściciele zgodnie z przysługującym im udziałem, bez względu na to czy zamieszkiwali w nieruchomości czy też nie, bowiem okoliczność, iż współwłaściciel rzeczy nie posiada jej ani nie realizuje w drodze roszczenia swojego uprawnienia do współposiadania rzeczy lub posiadania wyodrębnionej części rzeczy, nie stanowi przeszkody do domagania się przez współwłaściciela partycypowania proporcjonalnie do przysługującego mu udziału, w wydatkach na rzecz;

5. naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 212 § 3 k.c. polegające na uznaniu, że skala dochodów uczestniczki postępowania obciążonej obowiązkiem spłaty udziałów pozwoli na realizację spłaty pozostałych spadkobierców w czterech ratach przy czym pierwsza rata płatna w terminie jednego miesiąca od dnia uprawomocnienia się postanowienia, podczas gdy uczestniczka postępowania ad.l jest matką samotnie wychowującą dwójkę dzieci, w tym jedną małoletnią w wieku 14 lat, a jedyne źródło jej dochodu to wynagrodzenie za pracę w wysokości ok. 1900 zł. oraz alimenty na córkę w wysokości 400 zł., co powinno prowadzić do uwzględnienia wniosku uczestniczki ad.l o rozłożenie zasądzonej kwoty na 6 rat przy czym pierwsza płatna w terminie 8 miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia;

6. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 831 § 3 k.c. polegające na uznaniu, że celem uposażenia jest zabezpieczenie rodziny na wypadek śmierci, podczas gdy suma ubezpieczenia nie wchodzi do masy spadkowej po ubezpieczonym i przypada osobie uprawnionej bez względu na prawa spadkobierców do spadku po ubezpieczonym, w związku z czym przyjmując, że spadkodawca uposaża osobą trzecią, która nie byłaby spadkobiercą ustawowym, to trudno przyjąć, że osoba ta byłaby zobowiązana do poniesienia kosztów związanych z pogrzebem spadkodawcy, a nadto spadkobiercom nie przysługiwałoby takie roszczenie w stosunku do osoby uposażonej;

7. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 831 § 3 k.c. w zw. z art. 922 § 2 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji niesłuszne przyjęcie, iż środki z uposażenia z umowy ubezpieczenia miały stanowić zabezpieczenie kosztów związanych z pochówkiem spadkodawcy, podczas gdy taka okoliczność nie była podnoszona przez uczestników postępowania oraz nie wynika z materiału dowodowego znajdującego się w aktach sprawy, co w konsekwencji spowodowało nierozliczenie długów spadkowych związanych z pogrzebem spadkodawcy, które zostały w całości poniesione przez uczestniczkę postępowania;

8. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 922 § 3 k.c. poprzez jego niezastosowanie i nie rozliczenie długów spadkowych związanych z pogrzebem spadkodawcy, podczas gdy uczestniczka postępowania ad.l złożyła do akt sprawy faktury, które nie były kwestionowane przez żadną ze stron postępowania, a z których jednoznacznie wynika,

że wyłącznie ona poniosła koszty związane z pochówkiem spadkodawcy ze środków finansowych stanowiących jej majątek osobisty;

9. naruszenie prawa materialnego tj. art. 1034 § 1 i 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie i nie rozliczenie długów spadkowych pomimo że do chwili działu spadku spadkobiercy ponoszą solidarną odpowiedzialność za długi spadkowe, nadto jeżeli jeden ze spadkobierców spełnił świadczenie, może on żądać zwrotu od pozostałych spadkobierców w częściach, które odpowiadają wielkości ich udziałów, co w konsekwencji prowadzi do wniosku, że roszczenie uczestniczki postępowania ad.l w zakresie rozliczenia kosztów pochówku jest uzasadnione;

10. naruszenie przepisów prawa procesowego tj. art. 684 k.p.c. poprzez ustalenie, że w skład majątku spadkowego wchodzi kwota 6000 zł., podczas gdy strony przed wniesieniem sprawy o dział spadku dokonały jego częściowego podziału poprzez wyłączenie kwoty 6000 zł z działu spadku, która zgodnie z wolą stron została przeznaczona na remont pokoju spadkodawcy;

11. naruszenie przepisów prawa procesowego tj. art. 233 § 1 k.p.c. w zw. żart. 231 k.p.c. poprzez dowolną ocenę dowodów, w szczególności sprzeczne z zasadami logiki i doświadczenia życiowego uznanie, iż środki z uposażenia z umowy ubezpieczenia miały stanowić zabezpieczenie kosztów związanych z pochówkiem;

12. naruszenie przepisów prawa procesowego tj. art. 233 § 1 k.p.c. polegające na:

- niewszzechstronnym i niepełnym rozważeniu dowodów załączonych do akt, w tym wiadomości na portalu społecznościowym dotyczących remontu oraz zakupu mebli do przedmiotowej nieruchomości ze środków wypłaconych przez uczestniczkę postępowania ad.l z rachunku bankowego spadkodawcy, co skutkowało uznaniem zasadności roszczenia o rozliczenie kwoty 6000 zł., podczas gdy szczegółowa analiza przedstawionych dowodów prowadzi do uznania, iż spadkobiercy podjęli wspólnie decyzję o rozdysonowaniu tych środków, w związku z czym doszło do podziału tego składnika spadkowego, który nie podlegał podziałowi w sprawie o dział spadku;

- niewszzechstronnej i niepełnej ocenie zgromadzonego materiału dowodowego, co skutkowało uznaniem, iż remont w przedmiotowej nieruchomości po śmierci spadkodawcy został przeprowadzony ze środków pozostałych z ubezpieczenia na życie, podczas gdy uczestniczka postępowania ad.l przeprowadziła remont ze środków finansowych wypłaconych z rachunku bankowego spadkodawcy, o czym pozostali spadkobiercy wiedzieli, nadto wyrazili zgodę, na dokonanie remontu, w związku z czym kwota 6000 zł. nie podlega rozliczeniu z uwagi na wspólne rozdysonowanie jej przez uczestników postępowania przed złożeniem wniosku o dział spadku;

- niewszzechstronnym i niepełnym rozważeniu dowodów załączonych do akt, w tym opłat czynszowych oraz na fundusz remontowy poprzez uznanie, że spadkodawca dokonywał wszelkich opłat za przedmiotowe mieszkanie z emerytury, podczas gdy uczestniczka postępowania ad.l wniosła o rozliczenie wydatków na nieruchomość, które powstały po śmierci spadkodawcy, a które w całości były i nadal są uiszczane wyłącznie przez uczestniczkę ad. 1;

- niewszzechstronnej i niepełnej ocenie zgromadzonego materiału dowodowego, co skutkowało uznaniem, że sytuacja finansowa i majątkowa uczestniczki postępowania ad. 1 uzasadnia rozłożenie zasądzonej kwoty na cztery raty przy czym pierwsza rata płatna w terminie jednego miesiąca od dnia uprawomocnienia się postanowienia, podczas gdy jak wynika z akt sprawy sytuacja finansowa i majątkowa uczestniczki ad.l jest bardzo ciężka, a sąd winien wziąć pod uwagę interes zarówno zobowiązanych, jak i uprawnionych do tych świadczeń, a jak wynika z materiału dowodowego znajdującego się w aktach sprawy sytuacja pozostałych spadkobierców jest znacznie lepsza aniżeli uczestniczki postępowania J. S..

Wskazując na powyższe zarzuty skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia w pkt I poprzez ustalenie, że w skład spadku po E. B., zmarłym dniu. 7 listopada 2015r. w O. wchodzi własność nieruchomości lokalowej położonej w O. przy ul. (...) (...) dla której Sąd Rejonowy w Olsztynie VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr OLI (...) o wartości 148 000 złotych oraz zmianę postanowienia w pkt. III poprzez zasądzenie od J. S. na rzecz M. W. oraz uczestników M. B. i I. S. kwotę wyliczoną po odliczeniu wydatków na przedmiotową nieruchomość oraz

długów spadkowych, ewentualnie miarkowaną tytułem spłaty zgodnie z przysługującym im udziałem rozkładając ją na 6 równych rat, pierwsza rata płatna w terminie 8 miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia, następne płatne po upływie roku od dnia zapłaty pierwszej raty. Ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Wnioskodawczyni w odpowiedzi na apelację wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych, wskazując w uzasadnieniu na trafność orzeczenia Sądu I instancji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja, co do punktu IV postanowienia podlegała odrzuceniu. W pozostałym zakresie zasługiwała na częściowe uwzględnienie.

Uczestniczka postępowania J. S. zaskarżyła postanowienie w punkcie IV, a zatem rozstrzygnięcie co do zasądzenia od A. B. na rzecz wnioskodawczyni oraz uczestników postępowania M. B. i I. S. kwot po 14.800 zł tytułem spłaty. Apelacja w tej części podlegała odrzuceniu z uwagi na brak pokrzywdzenia (tzw. gravamen) skarżącej tym rozstrzygnięciem Sądu Rejonowego. W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje stanowisko, które podziela również Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie, traktujące gravamen jako dodatkową przesłankę formalną środka zaskarżenia, którego brak uzasadnia odrzucenie środka zaskarżenia z powodu jego niedopuszczalności (np. postanowienia z dnia 8 kwietnia 1997 r., I CKN 57/97 oraz z dnia 6 marca 2007 r., II PZ 83/06). Sąd Najwyższy wyjaśnił, że pokrzywdzenie orzeczeniem polega na całkowitym, bądź na częściowym nieuwzględnieniu żądań (obrony) i uwidacznia się przez porównanie twierdzeń skarżącego o przysługujących mu prawach z rozstrzygnięciem o tych prawach zawartym w orzeczeniu.

Żądanie skarżącej J. S. zawarte w apelacji skierowane było na zmianę między innymi powyższego punktu IV postanowienia, a zatem rozstrzygnięcia, które jej nie dotyczyło. Tym samym apelacja skarżącej w tej części powinna być odrzucona, o czym orzekł Sąd Okręgowy w punkcie I postanowienia (art. 373 k.p.c.).

Natomiast za niezasadne należało uznać zarzuty skarżącej, które odnosiły się do ustalonego przez Sąd Rejonowy składu spadku. W szczególności nie można podzielić twierdzeń skarżącej, że w skład spadku nie wchodziła kwota 6.000 zł stanowiąca oszczędności zgromadzone przez spadkobiercę na koncie bankowym.

Stosownie do art. 684 k.p.c. skład i wartość spadku ulegającego podziałowi ustala sąd. Sąd Najwyższy słusznie przyjął, że w dziale spadku stan spadku ustala się według chwili otwarcia spadku, jego wartość zaś – według cen z chwili dokonania spadku (np. uchwała Sądu Najwyższego z 27 września 1974 r., III CZP 58/74). Uczestniczka w apelacji podniosła, że kwota 6.000 zł została podzielona przez spadkobierców jeszcze przed wszczęciem niniejszego postępowania i ostatecznie przeznaczona wolą spadkobierców na remont lokalu (pokoju) wchodzącego w skład spadku. Twierdzenia te nie zostały jednak przez skarżącą udowodnione. Znajdujące się aktach sprawy wydruki smsów wskazują jedynie na to, że jednej z siostr skarżącej podobały się rezultaty przeprowadzonego remontu. W żadnym razie nie jest to dowód na to, że spadkobiercy ustalili, iż kwota 6.000 zł zostanie przeznaczona na remont lokalu. Zeznania świadków w tym zakresie są niejednoznaczne, a pozostali spadkobiercy E. B. zaprzeczyli aby były czynione takie ustalenia.

Podkreślić należy, że na rozprawie w dniu 13 lipca 2017 r. pełnomocnicy stron, w obecności wnioskodawczyni oraz skarżącej złożyli wspólne oświadczenie, że „w skład masy spadkowej wchodzi mieszkanie o wartości 148.000 zł oraz kwota 6.000 zł na rachunku bankowym” (k.177). Skoro sami uczestnicy niniejszego postępowania zgodnie wskazują jakie składniki weszły w skład spadku po E. B., to nie sposób wbrew temu stanowisku przyjąć odmienne ustalenia. W tej sytuacji zgromadzone środki w kwocie 6.000 zł powinny podlegać podziałowi w niniejszej sprawie.

W ocenie Sądu Okręgowego nie było podstaw do rozliczenia kosztów utrzymania lokalu wchodzącego w skład spadku, poniesionych przez uczestniczkę J. S..

Okolicznością niekwestionowaną w niniejszej sprawie jest fakt, że w przedmiotowym lokalu jeszcze przed śmiercią spadkodawcy zamieszkiwała uczestniczka J. S. i jej rodzina oraz uczestnik A. B..

Zasadą jest, iż każdy ze współwłaścicieli jest uprawniony do współposiadania rzeczy wspólnej oraz do korzystania z niej w takim zakresie, jaki daje się pogodzić ze współposiadaniem i korzystaniem z rzeczy przez pozostałych współwłaścicieli, co stanowi wyraz ustawowego określenia sposobu korzystania z rzeczy wspólnej przewidzianego w art. 206 k.c. Współwłaściciele mogą jednak odmiennie, niż to czyni ustawa, określić sposób korzystania z rzeczy wspólnej zawierając stosowną umowę. Jak wskazuje się w orzecznictwie umowa taka może być zawarta w sposób konkludentny, co oznacza niepisane porozumienie stron, akceptowane od dłuższego czasu (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2013 r., II CSK 459/12). Taka dokładnie sytuacja miała miejsce w niniejszej sprawie, w której strony porozumiały się, godząc się na określony sposób korzystania z rzeczy wspólnej. Zgodnie z tym porozumieniem lokal przy ulicy (...) w O. zajmowała uczestniczka J. S. oraz uczestnik postępowania A. B. z wyłączeniem pozostałych uczestników postępowania. Współwłaściciele akceptowali taki stan, nie domagali się dopuszczenia do współposiadania.

Skutkiem uzgodnienia rzeczywistego sposobu korzystania z rzeczy przez właścicieli jest to, że ciężary i wydatki związane z rzeczą, z której korzysta dany współwłaściciel z wyłączeniem pozostałych współwłaścicieli, obciążają tylko tego współwłaściciela, ale jednocześnie tylko jemu przypadają pożytki związane z tą rzeczą (uchwała Sądu Najwyższego z 8 stycznia 1980 r., III CZP 80/79, wyrok Sądu Najwyższego z 16 września 2015 r., III CSK 446/14, postanowienie Sądu Najwyższego z 10 listopada 2016 r., IV CSK 46/16). W rezultacie słusznie Sąd Rejonowy nie uwzględnił kosztów utrzymania lokalu poniesionych przez uczestniczkę J. S. i dlatego Sąd Okręgowy również nie uwzględnił kosztów poniesionych przez nią po wydaniu postanowienia przez Sąd pierwszej instancji, a przed orzeczeniem Sądu drugiej instancji.

Za bezzasadne Sąd Okręgowy uznał zarzuty skarżącej niezastosowania w niniejszej sprawie art. 5 k.c. jako podstawy do miarkowania wysokości spłaty obciążającej uczestniczkę J. S..

Sąd Okręgowy podziela pogląd Sądu Najwyższego zaprezentowany w postanowieniu z dnia 25 maja 1998 r. w sprawie I CKN 684/97, zgodnie z którym art. 212 k.c. nie stwarza sądowi orzekającemu w sprawie o podział majątku (a więc także o dział spadku) możliwości zaniechania zasądzenia spłaty ani obniżenia jej wysokości wynikającej z wartości udziałów. Miarkowanie wysokości spłaty, co do zasady, nie jest jednak wykluczone, o ile istnieją przesłanki do ustalenia, że domaganie się przez uczestnika spłaty w pełnej wysokości stanowi nadużycie prawa (art. 5 k.c.). Dopuszczalność takiej korekty wysokości należnej współwłaścicielowi spłaty musi być jednak usprawiedliwiona wyjątkowymi okolicznościami, a takie nie wystąpiły w sprawie niniejszej. Po stronie zobowiązanej do spłaty skarżącej nie zaistniały żadne okoliczności związane z jej sytuacją i majątkową, które czyniłyby obowiązek spłaty wartości udziałów w majątku wspólnym za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Za niewiarygodne należało uznać przy tym twierdzenia skarżącej odnoszące się do nieformalnego przeznaczenia przez spadkodawcę rzonego lokalu na jej rzecz. Jeśli rzeczywiście spadkodawca chciałby by skarżącej przypadła własność przedmiotowego lokalu to z pewnością taką wolę wyraziliby, np. w testamencie. Ponadto w ocenie Sądu Okręgowego nawet jeśli takie uzgodnienia miały miejsce nie są one wystarczającą przesłanką do zastosowania w niniejszej sprawie art. 5 k.c. Nie stanowią one o wyjątkowości takiej sytuacji. Dlatego Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu Rejonowego w tym zakresie i również nie znalazł podstaw do obniżania zasądzonej od skarżącej spłaty.

Natomiast Sąd Okręgowy uznał za zasadny zarzut skarżącej błędnego nierozliczenia jako długów spadkowych poniesionych przez nią kosztów pogrzebu E. B.. Jak słusznie zauważył Sąd Rejonowy uzyskane przez skarżącą środki z ubezpieczenia na wypadek śmierci spadkodawcy nie weszły w skład spadku. Przesądza o tym treść art. 831 § 1 k.c., który wyraźnie statuuje zasadę, że przypadająca uprawnionemu suma ubezpieczenia nie należy do spadku po ubezpieczonym i nie podlega przepisom prawa spadkowego.

Zgodnie z art. 922 § 3 k.c. koszty pogrzebu stanowią dług spadkowy, a zatem zwrotu tych kosztów co do zasady może domagać się osoba, która poniosła te koszty. Wykazane przez skarżącą koszty pogrzebu wyniosły łącznie 9.066,70 zł,

na co składały się: kwota 4741,20 zł związana z pochówkiem, 700 zł koszty obiadu, 175,50 zł opłaty uzupełniającej, 1.050 zł za kopanie grobu, demontaż nagrobka oraz kwota 2.400 zł montaż nagrobka, wykupie liter, portret, położenie zdjętej kostki. Koszty pogrzebu do wysokości 4.000 zł zostały pokryte z zasiłku pogrzebowego ZUS. W tej sytuacji długiem spadkowym z tytułu kosztów pogrzebu pozostaje kwota 5.066,70 zł (9.066,70 zł – 4.000 zł).

Ostatecznie łączna wartość majątku spadkowego podlegająca podziałowi wyniosła kwotę 154.000 zł (148.000 zł + 6.000 zł), a zatem udział każdego ze spadkobierców w tym majątku wyniósł 30.800 zł (czyli 1/5). Uczestniczka postępowania J. S. otrzymała ostatecznie majątek o wartości 80.000 zł (74.000 zł, tj. połowę wartości lokalu oraz 6.000 zł, tj. kwotę oszczędności zgromadzonych przez spadkodawcę). Po pomniejszeniu tej kwoty o wysokość udziału skarżącej w majątku spadkowym (80.000 zł – 30.800 zł) uczestniczka otrzymała majątek o wartości 49.200 zł przekraczający jej udział w majątku spadkowym. Uczestniczka powinna zatem spłacić pozostałych, uczestników, którzy w wyniku podziału nie otrzymali żadnej części majątku spadkowego, w równych częściach a zatem po 16.400 zł (49.200 : 3). Natomiast uczestnik A. B. powinien spłacić pozostałych spadkobierców (bez uczestniczki J. S.) kwotami po 14.400 zł (74.000 zł – 30.800 zł=43.200 zł :3).

Ostatecznie przy ustalaniu wysokości spłat obciążających uczestniczkę J. S. należało jeszcze uwzględnić koszty pogrzebu poniesione przez skarżącą w wysokości 5.066,70 zł. Zobowiązanie to ciąży na wszystkich spadkobiercach w wysokości po 1.013,34 zł na każdym z nich (5.066,70 zł : 5). Tym samym zobowiązanie skarżącej na rzecz trzech uczestników postępowania, którzy nie otrzymali żadnej części majątku spadkowego, powinno zostać pomniejszone o kwoty po 1.013,34 zł. Ostatecznie prawidłowe kwoty zasądzone od skarżącej J. S. na rzecz wnioskodawczyni M. W. i uczestników postępowania M. B. i I. S. wyniosły po 15.386,66 zł (16.400 zł – 1.013,34 zł).

W ocenie Sądu Okręgowego nie zasługują na uwzględnienie zarzuty uczestniczki postępowania dotyczące rozłożenia przez Sąd pierwszej instancji zasądzonej od niej kwoty na 4 roczne raty.

Zgodnie z art. 212 § 3 k.c. jeżeli ustalone zostały dopłaty lub spłaty, sąd oznaczy termin i sposób ich uiszczenia, wysokość i termin uiszczenia odsetek, a w razie potrzeby także sposób ich zabezpieczenia. W razie rozłożenia dopłat i spłat na raty terminy ich uiszczenia nie mogą łącznie przekraczać lat dziesięciu. W wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie sąd na wniosek dłużnika może odroczyć termin zapłaty rat już wymagalnych.

Z przepisu tego wynika, iż zasądzając spłatę Sąd musi brać pod uwagę usprawiedliwione interesy zarówno zobowiązanego, jak i uprawnionego do tych świadczeń, a w konsekwencji tak rozłożyć ciężar spłat, aby nie doprowadzić zobowiązanego do stanu niewypłacalności, a jednocześnie nie pozbawić uprawnionego korzyści płynących z zasądzonej kwoty.

Kwota spłaty łącznie w wysokości 46.159,98 zł słusznie została rozłożona przez Sąd Rejonowy na cztery równe raty płatne raz do roku. Rozstrzygnięcie to jest prawidłowe, gdyż w należyty sposób uwzględni nie tylko sytuację majątkową zobowiązanej i jej faktyczne możliwości dokonania spłaty ustalonej kwoty, lecz również sytuację życiową i majątkową uprawnionych oraz ich uzasadnione interesy. Nie bez znaczenia jest również fakt, że przyznanie lokalu mieszkalnego uczestniczce postępowania zgodne były z jej wnioskiem, a zatem powinna była liczyć się z koniecznością pozyskania środków na spłatę pozostałych spadkobierców.

W tych warunkach, mając na uwadze wskazane wyżej okoliczności Sąd Okręgowy zmienił zaskarżone postanowienie w punkcie III poprzez obniżenie spłat zasądzonych od uczestniczki J. S. na rzecz wnioskodawczyni i uczestników M. B. i I. S..

Z powyższych względów orzeczono jak w postanowieniu na podstawie art. 386 § 1 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 520 § 1 k.p.c. uznając, że w sprawie nie występują szczególne okoliczności uzasadniające odstępianie od zasady orzekania o kosztach w postępowaniu nieprocesowym.

Dorota Ciejek Bożena Charukiewicz Krystyna Skiepmo